

Un català més enllà de l'espai i del temps

Frederic Marés dona la seva col·lecció d'incunables a la Biblioteca de Catalunya

“El patrimoni d’una persona no pertany a ella mateixa, pertany a tot el poble, a tots els ciutadans”

August Puncernau*
(Fotos: Pere Monés)

P arlar amb Frederic Marés és una experiència al·lucinant. Hom té davant seu un home actiu, inquiet, en plenitud de facultats, que, amb tota

normalitat, parla de quan va conèixer Santiago Ramón i Cajal o de la duresa del seu treball durant la preparació de l'Exposició de 1929.

El temps sembla haver-se deturat per a aquest home. Com si des de la seva atalaia d'home immortal, més enllà de l'espai i del temps, pogués parlar amb tota naturalitat de la història d'aquest darrer segle.

Als seus 88 anys només la seva sordesa i una certa manca de memòria per les dates denoten que hom es troba davant d'un home que s'apropa a la centena.

L'art per damunt de la política

Barcelona és plena de les seves escultures, des del monument a Francesc Llairet fins a l'estàtua en homenatge als caiguts en la que abans s'anomenava «Plaza de la Victoria». Escultures de significats ben diversos, que omplen el paisatge urbà i que es corresponen amb una vida

també molt plural, plena de llum i d'ombres, però en la qual destaca el seu amor apassionat per l'art i la cultura.

Són colpidores les planes dedicades a la guerra civil de les seves «**Memorias de la vida de un coleccionista**». En un moment en què el país es convulsiona, en què la gent mor en defensa de les seves idees, Marés es commou per cada pintura que perilla, pels tresors artístics d'una església incendiada, per les obres d'art que es malvenen al carrer.

És un enamorat de l'art i de la cultura fins a un punt en què no se sap on acaba l'home i on comença allò que tan curiosament ha col·leccionat.

Rafael Alberti el va saber reflectir molt bé en la seva poesia «**A Federico Marés, visitando su museo en soledad**»:

**«Vi tu museo en soledad cerrada
y centrándolo vi tu alta figura
iluminando toda la escultura
que puso en él tu mano enamorada»**

**«Qué fantasmagoría desvelada:
sueño y éxtasis, sombras de locura,
hambres de eternidad y hermosura,
llanto y amor encierra tu morada»**

**«Salí y a entrar volví de pensamiento,
perdiéndome en las solas galerías
transitadas tan sólo por tu aliento».**

**«La soledad hablaba en su mutismo
y vi, bajo las luces que ascendía,
que eras tu allí la estatua de ti mismo».**

Avui Frederic Marés resideix en la darrera planta del seu museu, al Barri Gòtic, a un pas de la Catedral. Potser un xic oblidat després dels honors oficials de la postguerra. Allà voltat de llibres i escultures, continua la seva tasca com si el temps no passés.

Durant els darrers anys ha treballat a posar a punt nombrosos museus arreu de Catalunya. Així, la seva col·lecció d'armes del segle XVI ha estat una aportació important al Museu Militar de Montjuïc, com també ho ha estat la seva col·laboració a posar en marxa el Museu de Montblanc, el Museu de l'Empordà de Figueres, i el Museu de les Puntaires d'Arenys de Mar, actualment en preparació. Una tasca que continua i amplia la seva obra fonamental, el Museu Marés, instal·lat a l'antic palau de la reialesa catalana del carrer Comtes de Barcelona.

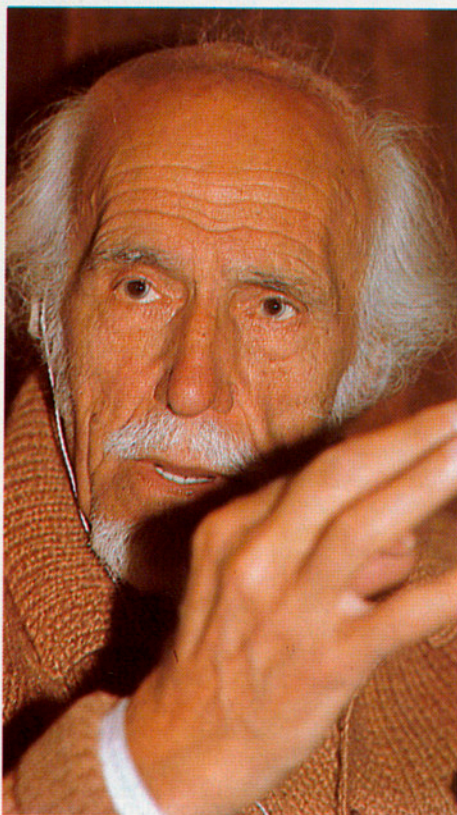
* Periodista

Marés prepara un veritable «Museu del Llibre» per a la Biblioteca de Catalunya

Donació a la Biblioteca de Catalunya

Però de les innumbrables col·leccions de Marés, n'hi ha una que encara es desconexia: més d'un miler de llibres antics, entre els quals hi ha uns 85 incunables a més de còdexs i llibres gòtics. L'escultor pensa fer donació d'aquesta valuosa col·lecció a la Biblioteca de Catalunya. **«Estic preparant per a la Biblioteca de Catalunya el veritable Museu del Llibre»**, afirma Marés amb orgull. **«Els llibres més valuosos els tenen a les biblioteques, tancats. Només els especialistes els poden veure. Jo, el que pretenc és que estiguin a l'abast del públic»**, afegeix.

Amb aquest objectiu, és ja pràcticament acondicionada una de les millors estances de la Biblioteca

Frederic Marés a casa seva, al pis superior del Museu Marés: «el president Francesc Martí va ser aquí i va copsar de seguida la importància d'aquesta col·lecció».

de Catalunya, la Sala del Via Crucis, antiga sala dels malalts distingits de l'Hospital de la Santa Creu. A les vitrines aniran els millors llibres de la Col·lecció Marés: les primeres edicions de les obres de Ramon Llull, procedents de la cartoixa de Valldemosa i entre les quals figura l'edició príncep del «Blanquerna», de juliol de 1521, la gramàtica de Nebrija, incunables anònims, etc. Una àmplia col·lecció de la qual ara es fa l'inventari.

Encapçalarà la sala un retaule que es considera el més antic, de Ramon Llull, i als seus costats hi aniran medallons de prohoms de les lletres catalanes, com Arnau de Vilanova, Bernat Metge, Francesc Eiximenis, Anselm Turmeda, Ausias Marc. **«Serà un veritable homenatge als grans valors de la cultura catalana»**, afirma Marés.

Marés parla de l'herència paterna

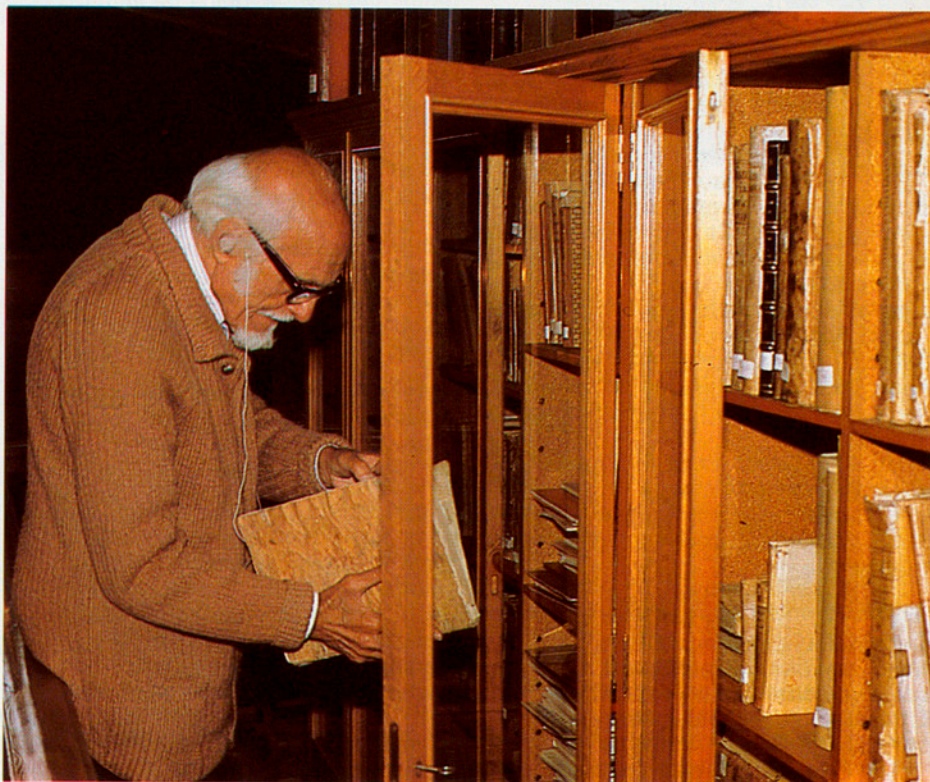
«La biblioteca, la va formar el meu pare. Era un llibreter, perquè havia de viure, i un veritable bibliòfil. Va fer

una biblioteca important que jo vaig anar augmentant. El meu pare va morir el 1914 i fins fa un parell d'anys ningú no sabia res d'aquesta biblioteca, que durant més de 40 anys ha estat tancada. Tenia por de l'arna...»

«Vaig començar a pensar què s'havia de fer i a parlar amb alguns amics.

He rebut moltes ofertes. La primera edició del «Blanquerna» es pot valorar, com a mínim, en unes 400.000 pessetes. Una altra primera edició de Llull va sortir a subhasta a Madrid per més d'un milió de pessetes».

«Se'n va assabentar, d'aquesta biblioteca, el director de la secció d'incunables de la Biblioteca Nacional de Madrid. Era a Catalunya fent el catàleg de tots els incunables d'Espanya. I n'anava trobant un aquí, dos allà. A la nostra biblioteca va trobar fins a 18 incunables inconneguts a Espanya».

«Estic preparant per a la Biblioteca de Catalunya el veritable Museu del Llibre».

La cultura com a superació de la tragèdia de la vida és un principi absolut per a Marés

«Quan vaig tenir la idea de fer-ne donació, vaig pensar en l'Institut d'Estudis Catalans, en la Biblioteca de Catalunya i en la Diputació. Si hagués tingut espai al Museu l'hauria col·locat aquí. Però no hi ha espai.»

«El president Francesc Martí va ser aquí i va copsar de seguida la importància d'aquesta col·lecció i que pogués ser contemplada per tothom, com el veritable Museu del Llibre. El president va tenir un gest: es començarien les obres ràpidament i la partida que tenia directament a la seva disposició es destinaria a les instal·lacions.»

Superar la tragèdia per la cultura

Marés parla apassionadament. Dels seus llibres, d'on col·locarà el retaule de Lull i els medallons, de com cal respectar la ceràmica verda i blanca de la Sala del Via Crucis. Sembla decidit a fer d'aquest Museu del Llibre una obra més de la seva vida. Però també s'hi barregen els records:

«El meu pare era funcionari de la Duana de Portbou. L'home tenia l'aspiració que els seus fills fossin alguna cosa i per això vam venir a Barcelona. Va fundar la llibreria Castells a la Ronda Universitat. Tenia una certa exigència pel llibre que venia. Pensava que no s'havia d'adaptar als gustos del públic sinó que calia educar el públic perquè

escollís els bons llibres. I les coses no li van anar bé, es va arruïnar. El que el va arruïnar de debò va ser la guerra europea. Tenia relació amb els millors llibreters d'Europa i amb la guerra es va trencar el seu negoci.»
«Era un home altruista, que prestava suport a tots els intel·lectuals de Catalunya. A Nicolau d'Olwer, a Eugeni d'Ors. Es reunia amb ells, li demanaven llibres. Es va gastar els seus diners en les seves llibreries i biblioteques de qualitat. Això li va amargar molt la vida. Va morir el 1914, l'any de l'epidèmia de tifus, amargat, arruïnat. La meua mare també va emmaltir, però se salvà.»

Marés guarda un mal record d'aquell any i de l'Hospital de la Santa Creu. «Nosaltres hi vivíem molt a prop. Al carrer dels Àngels xamfrà al carrer Peu de la Creu. Encara hi havia l'Hospital de la Santa Creu al carrer del Carme. Allí va morir el meu germà, de fam. Havia agafat el tifus. El van ficar en una mena de calabós fosc al soterrani de l'Hospital, on no hi havia més llum que la que entrava per una estreta finestra. I el van deixar morir de gana. Llavors els metges creien que als malalts de tifus no se'ls havia de donar menjar.»

«Encara em recordo d'aquell calabós sinistre. Del tros de pa, per únic menjar, que hi havia sobre la taula.

Van haver-hi moltes protestes a la ciutat contra l'Hospital arran d'aquella epidèmia».

La Sala del Via Crucis no és gaire lluny d'on va morir el germà de l'escultor. «He volgut transformar el que va ser un centre de la tragèdia en un temple de la cultura».

Escultor o col·leccionista?

Quan hom veu la immensa obra col·leccionista de Frederic Marés, la pregunta és inevitable: ¿com ha estat possible?

«Tot això ha sortit de la meua escultura», diu amb seguretat. «La primera peça que vaig comprar va ser el retaule de Ramon Lull. Tenia 17 anys. Coneixia tota la seva vida i miracles. Des de petit l'havia anat seguint als llibres. Vaig guanyar un concurs d'escultura i em van donar 500 pessetes, que en aquell temps eren el sou d'un ministre, tot un capital. Al meu pare li havien enviat una caixa amb el retaule de Ramon Lull, però en aquell moment no el podia comprar. La quantitat que en demanaven era de 500 pessetes, i el vaig comprar amb les meves».

«Tota la resta ha estat igual. Al principi comprava als antiquaris. Després als convents. Sobretot després de la guerra, quan m'escrivien les mares abadesses. ¡Com si jo fos milionari! No hauria fet

Els fons de la Biblioteca de Catalunya

La Col·lecció Marés, com a Museu del Llibre, vindrà a enriquir els ja molt notables fons de la Biblioteca de Catalunya. Fundada el 1914, a partir dels fons bibliogràfics que l'Institut d'Estudis Catalans havia acumulat des de la seva fundació el 1907, la Biblioteca de Catalunya compta avui amb prop d'un milió de volums, entre els quals destaquen els dits «fons especials de reserva de la cultura catalana».

Hi ha més de 2.600 manuscrits i més de 300 incunables en aquest fons on es troben les «Homilies d'Organyà», el manuscrit més antic, del segle XIII, l'autògraf de l'oda «A la pàtria» de Bonaventura Carles Aribau, o la col·lecció de manuscrits de Verdager. Destaquen també les edicions arcaïques, la col·lecció de llibres dels segles XVI i XVII, i entre les dites col·leccions especials, a més de l'esmentada col·lecció verdageriana, hi ha la col·lecció Kempis o els fullets Bonsoms de propaganda política del segle XVI al XVIII.

Altres seccions importants són els fons manuscrits de música, amb una destacada col·lecció de partitures de música barroca, els arxius de documents històrics, i els fons de Mapes i Gravats i de dibuixants del país. Tradicionalment, la Biblioteca de Catalunya s'ha beneficiat dels fons de persones particulars, com la col·lecció Torres Amat, i recentment les donades pels doctors Trueta i Pedro Pons.

Als 17 Anys, Marés comprà la primera peça: el retaule de Ramon Llull

la quantitat d'escultures que he fet si no fos per la meua col·lecció. No hauria treballat amb tanta intensitat». Només al Museu Marés, on hi ha una excel·lent col·lecció d'escultura peninsular de diferents èpoques, hi ha invertida una veritable fortuna. «Abans que res sóc escultor», afirma Marés amb rotunditat. Però hom creu que més aviat serà recordat com un gran col·leccionista que ha donat a Catalunya alguns dels seus més importants tresors artístics. «El patrimoni d'una persona no pertany a ella mateixa, pertany a tot el poble, a tots els ciutadans», conclou.

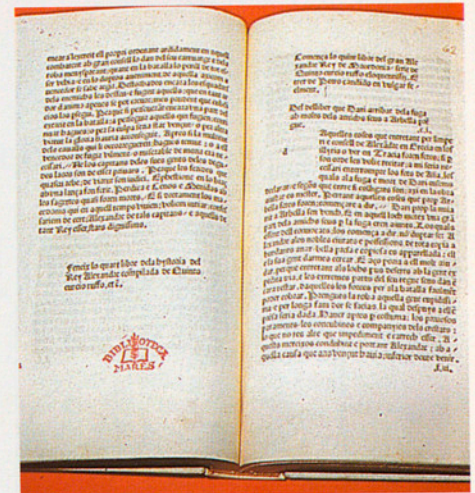

«La meua biblioteca la va formar el meu pare. Era un llibreter, perquè havia de viure, i un veritable bibliòfil».

El taller-biblioteca de Marés: «abans que res, sóc escultor».

ALGUNS DELS INCUNABLES DONATS PER MARÉS

Un dels incunables més antics de la col·lecció Marés, «Història del gran Alexandre Rey de Macedònia», de Quinto Curcio. Impres, segons s'explica en el mateix llibre, «en la noble ciutat de Barcelona, per Pere Prosa i Pere Bru, en 1481».

«Roma Civitas Sancta», incunable d'autor anònim, imprès a Roma el 1492.

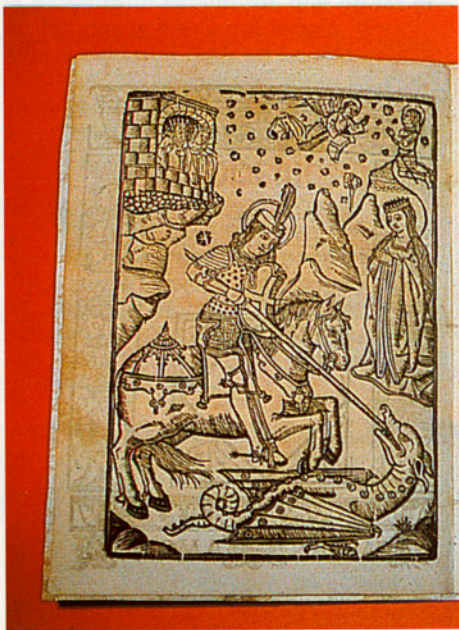

Edició princep del «Blanquerna», de Ramon Llull, impresa a València el 1521. Aquest incunable està valorat en 400.000 pts.

Edició princep de l'obra de Ramon Llull «Ars inventive veritatis», impresa a València per Didac de Gummiel el 1515.

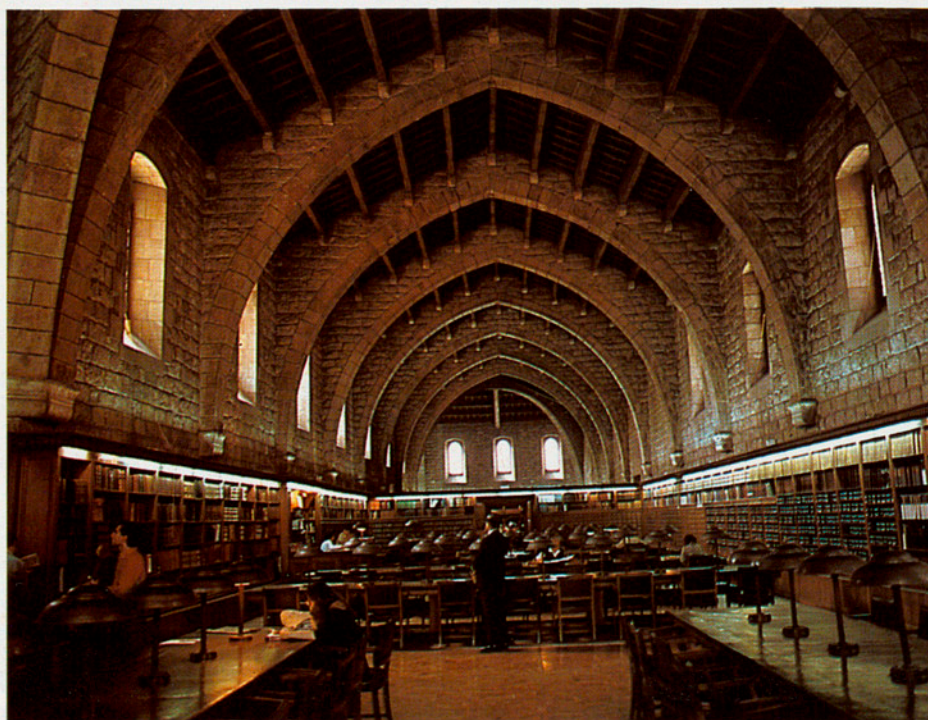
Als 17 Anys, Marés comprà la primera peça al retaule de Ramon Lull

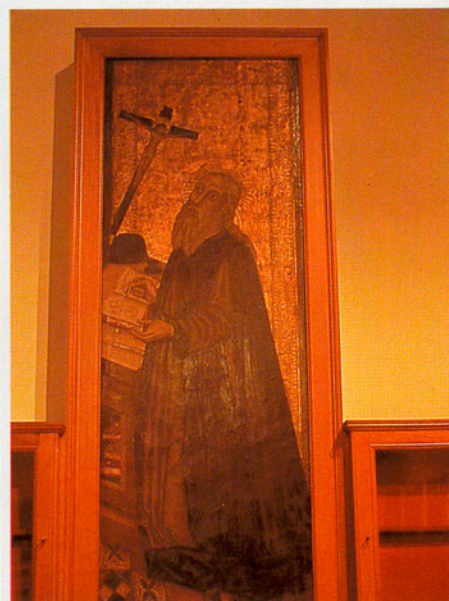
Les «Ordinacions sobre les Generalitats i Casa de la Diputació del Principat de Catalunya», imprès a Barcelona per Carles Amorós el 1543.

La sala del Via-Crucis de la Biblioteca de Catalunya on quedarà instal·lada la col·lecció Marés.

Una de les sales de lectura de la Biblioteca de Catalunya.

El retaule de Ramon Lull, segle XVI, adquisició de joventut de Marés, que presidirà l'exposició permanent bibliòfila donada per Frederic Marés a la Biblioteca de Catalunya.